

Сяргей Грыневіч

Вельмі высокаму добра. Сяргей Грыневіч вельмі высокі. Ён пэндзлем дастае да хмараў і ўсімі колерамі нябёсаў малюе на бялюткіх доўгіх хмарах карціны. Палотны хмараў плывуць у майстэрню праз высокае акно — яно паміж сцяной і дахам з сонечнага боку. “На Купалле сонца грала”... “Куст гарыць, але не згарае...” (Кніга Зыходу 3, 2). Таямніца метафары промня, зламанага рухам Творцы. Далягляд не знікае ў бялюткіх ясных. Шквал навальнічных вясновых грывотаў. Абвал гукаў, матываў і думак... Хрыплы метал року. Сонечны пажар. Шчаслівы атамны выбух каметаў з нябёсаў далёкіх галактык. Буйнасць таго, што расце, гарыць, свеціць, імкнецца ў вышні, у няроўныя рытмы нязмернай прасторы.

Я крыху агаломшаная, што асмелілася ўвайсці ў гэтае зыркае, стракатае каляровае відовішча, дзе ўсё дапаўняецца, кантрапунктуецца, збліжаецца... Не бачу на палотнах Грыневіча супярэчнасці колеру і пластыкі, а Сяргей кажа пра нейкую такую супярэчнасць, мае на ўвазе той момант, калі твораць карціну? Не верыцца, што ён бярэцца за пэндзаль і не ведае, што атрымаецца на палатне, — ці агонь, ці агністая птушка з ключыкам на спіне, — усё ў ягоных карцінах на месцы, дакладна заселена кожная лапінка палатна — смела, спакойна, мудра і нечакана, іначай, чым было да яго, выразныя дыялогі вясёлай і ціхай палітры, выбух нямой каляровасці і крыклівай імклінасці, хрыпаты і сквірчэння фарбаў. Бог стварае яго рукамі нешта новае ў відочным каляровым сусвеце. Кожны ад нараджэння мае ў вачах свае адбіткі сваіх краявідаў, сімвалы, музыку, мову, квяцістыя знакі і адчуванне сяброўскасці, стратнасці.

Сяргей кажа: “Абстрактная форма сама дастаткова дасканалая”. І тут жа пра іншае: “Няма цяпер у мастацтве глабальна новага стылю, постмадэрнізм састарэў”... Не асмелюся запытаць, якім будзе той новы стыль, пра які думае Сяргей Грыневіч, чаго яму не хапае ў постмадэрнізме...

...Магчыма, і праўда ў свеце мастацтва постмадэрнізм састарэў, ён вынаходніцтва мінулага стагоддзя... Але тут, дзе мы так недасканалыя, так прыгнечаныя, так самотныя, так галодныя, здзічэлыя і наіўныя, нібы дзеці... Трэба, каб нехта будзіў нашае стомленае ўяўленне, наталяў нас прагай таямнічасці, невядомасці... Узбуджаў, абуджаў нашу кволасць сучаснымі рытмамі, танцамі энергічных ветраных вадаспадаў. Няволя рэалізму азначае, што праз яго краты мы бачым тое, пра што ведаем. Свабода мастацтва нам хоча паказаць тое, пра што мы зусім нічога не ведаем. Мастак не шукае паняццяў, ён уяўляе. Яго прыгода заключаецца ў выяўленні невядомасці. Усе здарэнні свету праходзяць праз свядомасць пакаленняў, адбываюцца добрым стваральным рэхам у постмадэрнізме. Мастак бярэ на плечы свае цяжар смелых справаў, якія даводзяць да шоку простага сучасніка, і мовай квяцістых метафараў малюе версеты постмадэрновых рэчаў, якія з'яўляюцца ў новым сусвеце, які жыве ў імклівым змяненні і вечна нязменны, як прастата, міласэрнасць, паэзія, воля... Куды імкнецца мастак услед за хуткасцямі касмічных сродкаў лёту?

Я пішу пра Сяргея Грыневіча спамін. Гэта настальгічны спамін пра будучыню Беларусі, з якой у свеце не будуць кпіць, — будуць паважаць за яе цёплую, у агністых чыстых барвах душу, за яе таленавітых творцаў. Іх сёння ўжо паважаюць. Мова беларускага мастацтва не схаваная ў шкарлупініне арэха, не патрабуе перакладу на іншыя мовы, цывілізаваны свет яе разумее ў арыгінале і прымае ў свае прасторныя галерэі. Гэта цудоўна.

Але я не мастацтвазнаўца, не даследчык свабоднага постмадэрнізму. Я не мела магчымасці вывучыць гэта... Я люблюся карцінамі Сяргея Грыневіча і бачу на іх вельмі шмат таго, што бачыла на перабіранках, якія ткала мая сястра, — гэта радасць нацыянальнай неўміручай душы, дакладнасць, чысціня і смеласць фарбаў, прастата і бясконцасць. Тое, што вочы бачылі і вушы чулі і ўжо ніколі не ўбачаць і не пачуюць, застаецца ў мастацтве. Дык нашы вясковыя ткалі — папярэдніцы постмадэрну? “Мне бы

сённа на красёнцах сонейка снаваць" ... — пісала ў паэме "Куфар" Ларыса Геніюш...

Сяргей Грыневіч гадаваўся і выхоўваўся ў той самай прасторы роднасці, пад тымі самымі нябёсамі, пад тымі самымі промнямі і навальніцамі, што і наша паэтка, ён гэта ведае і гэтым ціха ганарыцца. Колеры, якімі захапляецца бабуля, перабіраючы ў куфры свае скарбы, — вось яны, на палотнах Сяргея Грыневіча... "Узор пые на ўлонні пражы белай, шнурок квадратаў роўненька бяжыць, як вылічыць, як заснаваць сумела ты свой дыван, каб так заваражыць, так акуратна, анідзе памылкі, на бель асновы колерам лягло, так ад калыскі да самой магілкі жыццё людское выткана было..."

І ў Гародні ёсць з якіх узораў браць прыклады — з каменнай перабіранкі на сцяне старажытнай Каложскай царквы. Гэта я так думаю. У мастака свае пошукі, яны маюць сваю геаграфію... Калі б у нашым Краі склаліся творчыя эліты, шмат у якіх месцах блуканні ў пошуках новых метафараў і формаў, матываў і думак паэтаў і мастакоў маглі б судакранацца. Але мы хаваем свае нацыянальныя эмоцыі адны ад іншых...

У 1986 годзе Сяргей Грыневіч падараваў Музею Максіма Багдановіча ў Гародні партрэт паэта. Музей не меў тады статусу самастойнага, называўся "літаратурным аддзелам гісторыка-археалагічнага музея". Сяргей кажа: "У мяне ў той час яшчэ не было сваёй майстэрні, маляваў Максіма Багдановіча ў сінагозе". Аўтар захаваў традыцыйныя дэталі, да якіх прывыклі аматары Максіма Багдановіча, але партрэт постмадэрновы.

Уявіце, як нехта вельмі высокі заходзіць у хату, угінаючы ў праёме дзвярэй плечы, галава ў праёме не змяшчаецца, а ног яшчэ не відаць за парогам. Сяргей Грыневіч па сабе ведае, як заходзяць высокія ў вясковыя хаты — Сяргей і Максім прыкладна аднолькавага росту... Валасы на партрэце ўзвешаныя, перад акном у збаночку сіні снапок васількоў свеціць юнаку ў сінія вочы. А прасторы перад вачыма мала, таму што наперадзе мала жыцця... У засмужанага туманам неба ўзяў Сяргей колеры для партрэта паэта, адценні пастэльныя,

далікатна замглёння... Партрэт удаўся маладому мастаку, і лепшага партрэта маладога паэта Максіма Багдановіча я не ведаю, дзе дэманструюцца і дзёрзкасць маладосці, і глыбіня таленту, і мужнасць асобы.

Мікола Таранда, кіраўнік клуба “Паходня”, прывёў у музей навукоўцаў-генетыкаў, дзве асістэнткі трымалі пад рукі вельмі паважанага сталага вучонага. Пакуль я апавядала пра нашага паэта, вучоны драмаў... Калі развіталіся, вучоны спытаў: “Так ваш поэт болел туберкулёзом?” Я пра гэта апавядала, але вучоны не слухаў, таму спытала: “Вы ведаеце пра гэта?” Ён адказаў: “Нет, но я увидел его портрет”, — і назваў медычны тэрмін, а па-расейску патлумачыў мне і ўсім, што пры сухотах змяняецца форма грудзей. А я ўгадала, як Зоська Верас казала, што Максім крыху сутуліўся ад свайго высокага росту, інстынктыўна баронячы хворыя грудзі...

Сяргей Грыневіч мог не ведаць пра такое, але ўгадаў. Магчыма, несвядома, ён паказаў праз вышыню постаці, якая не змяшчалася ў рамцы, і вышыню таленту Паэта, хворага целам, але моцнага духам, які ўзняў столь нацыянальнай духоўнай прасторы так высока, што духоўны зрок беларусаў не мае сілы да яе дацягнуцца...

3 першага студзеня 1995 года музей атрымаў статус самастойнага — мы сталі смелымі і замовілі Сяргею Грыневічу партрэт Вацлава Іваноўскага, заснавальніка выдавецкай суполкі “Загляне сонца і ў наша ваконца”. Мы змясцілі гэты партрэт у звод нашых продкаў, дзе ён выдзяляўся выразнай пластыкай і характарам на тле партрэтаў традыцыйнай школы, — а нібы так і трэба было... Каб не было Вацлава Іваноўскага, мы не паўсталі б у пачатку ХХ стагоддзя...

У сумежнай з музеем верандзе кватэры № 2 жыла цешча юрыста, якую гарадскія ўлады не мелі сілы выселіць, — не згаджалася ні на якія прапановы абмену кватэры, таму музею аддалі кватэру № 3, ізаляваную ад галоўнай плошчы. Там мы стварылі сціплую экспазіцыю “Літаратурнай Гродзеншчыны”, афармляў яе Косця Латынцаў, па прафесіі архітэктар, які па-сяброўску працаваў у музеі рабочым на паўстаўкі. У квадраце вітальні мы змясцілі вобразы дзвюх

вялікіх дамаў літаратуры Гродзеншчыны — вяльможнай пані Элізы Ажэшкі і паэткі Ларысы Геніюш, духоўнай маці свядамай беларускай інтэлігенцыі.

Пані Элізу Сяргей стварыў у стылі сармацкага партрэта — у барвовых з пазалотай фалдах сукенкі, у бляску і хвале, якую мела яна, далучаючы сваёй творчасцю крэсы да Польшчы.

Ларысу Геніюш Сяргей пераўстварыў у вобразе маладзенькай Музы, у цёплай гаме вясновай зеляніны, — лёгкую Ластаўку, яшчэ не стомленую Крыжам, у чаканні бязмежнага шчасця ў сумоўі са сваім прыгожым народам. Толькі цёмны каснічок сцягвае яе валасы.

У 1998 годзе, не думаючы пра тое, што хутка ў музеі мяне не будзе, папрасіла я Сяргея Грыневіча стварыць святочны партрэт Максіма Багдановіча для вялікіх залаў, каб можна было ўпрыгожваць сцэну на святы яго паэзіі. Сяргей апрануў Максіма ў модны гарнітур Янкі Купалы пецяўбургскага часу, а твар напісаў з фота 1912 года, з яшчэ не змучанага хваробай юнака, якім мы яго бачым праз прызму нашага захаплення і бязмежнай удзячнасці.

Супольнасцю музея мы адсвяткавалі прэзентацыю партрэта за кошт мастака, які злёгка быў здзіўлены, што яму зашмат заплацілі...

Гэты прыгожы святочны партрэт мы не вынеслі на сцэны гарадскіх залаў, не паспелі правесці з ім ніводнага вечара — застаўся ён у цесным пакоі пад дахам, а з ім застаўся фотаздымак Максіма Грыневіча, малага сына мастака.

Я сумавала па партрэтах, як па жывых...

Калі людзі паводзяць сябе так, быццам Бога няма, яны правакуюць вайну. Калі людзі жывуць як дзеці Божыя, яны ствараюць спакой... Каб залячыць раны, нанесеныя мне савецкімі начальнікамі, і застацца ў спакоі з Богам, мне спатрэбілася некалькі гадоў перабывання ў смутку. Але сам паэт Максім дапамог мне сваім высокім прыкладам выйсці з крыўды, гаркаты і дакору і падзякаваць Богу за малы прабліск вечнасці ў сэрцы, які Ён мне падараваў.

Я змяншалася ў грамадскай прасторы горада і абмяжоўвала сваю зацікаўленасць яго жыццём. Мала хто мог тут мяне здзівіць. Многія былыя знаёмыя перасталі мяне пазнаваць. Але мая дарога выраўнялася да дасканаласці — ад дому да касцёла і назад.

Сяргей Грыневіч быў заўсёды адкрыты на размову, я зрэдку да яго звярталася як да знаўцы ў мастацтве. Неяк на выставе ўбачыла яго карціну “Начны сад”, на якой ствалы яблыняў выглядалі, нібы ваўчыныя морды, прасветы паміж стваламі свяцілі, як ваўчыныя вочы, але вочы і папчы ваўкоў усміхаліся.

Сяргей Грыневіч — мастак дабрыні. Ubачыла карціну з караблікаў — цёмныя караблікі плывуць уверх мачтамі-дзюбкамi, а светлыя плывуць уверх днамі, палатняны сусвет маляваных, нібы вытканых на кроснах або складзеных, як мазаіка, караблікаў, бясконцасць у няволі рамы... І марафон рыбаў у бязмежным космасе акіянаў... Дык вось якое наша мора, у якім акунуцца можна духоўным зрокам, вось мора, у якое Апостал нашага часу заклікаў: “Выплывайце на глыбіні”...

Голенькія сарамлівыя дзяўчаты... Ім зручней павярнуцца да глядача спінкамі. А яшчэ лепей ім заплюшчыць вочы, заснуць. Нават цыганачка, якая ідзе ў глыбіню прасторы, кетліва трымаючы драпіраваную тканіну, што з’язджае з яе далікатнай красы, віруючы ў танцы, — не распусная яна.

“І адкрыліся вочы ў іх, і яны пазналі, што яны голыя...” (пар. Кнігі Быцця 3, 7).

На карціне “Тры крэслы” — тры драўляныя, простыя, моцныя, элегантныя, тонкія, дасканалыя, класічныя, высокія, добрыя крэслы... Столі святло падсвятляе, перасякаюцца, крэсяцца цені на доле. Трое на крэслах сядзелі? Трое будуць весці перамовы на крэслах? Не... Невідочныя Трое сядзяць на высокіх крэслах. Некалі скінуцца з крэслаў высокіх? Трое ў Адной Асобе Невідочныя ёсць усюды.

Захавалася ў памяці выстава Сяргея Грыневіча, на якой была карцінка з архаічным казачным зместам: драўляны дзед запрог у драўляныя санкі драўлянага коніка і едзе ў лес па

дровы. Уся выстава была, нібы дзіцячая вясёлая казка, такая цёплая, добрая, старажытная, фантастычная... А пасля мяне прыцягнуў самапартрэт мастака Сяргея Грыневіча... Я ведаю, што адным моцным паэтычным радком можна прабіць стагоддзе наскрозь... А тут я ўбачыла ўсю трагедыю Беларусі ў адным твары на партрэце!... “Фота на пашпарт” — такую назву мела карціна... Правы бок твару ў святле, левы бок у цемры. Беспрасветную доўгую ноч перажыў гэты мужчына, твар яго ўвесь у падцёках, сіняках, з паламаным носам, павыдзіранымі, збітымі ў куцукі, коратка падстрыжанымі валасамі. На вуснах запяклася кроў. Праз іранічную горкую ўсмешку ўсё ж прабіваецца годнасць асобы, якая памятае, адкуль родам і хто былі яго продкі... У німбе таямнічасці, трымаючы ўсіх на дыстанцыі...

Агаломшаная — стаяла перад гэтым абразом Беларусі, прыкаваная да трагічнай гісторыі, да Крыжа нашых продкаў... А ўнізе тоненькія два зігзагі — імітацыя арнаменту, які нагадвае арнамент дзяржаўнага сцяга... Нічога сабе, вясёлы Апакаліпсіс... Так думала я... У кнізе водгукаў я напісала: “Няхай беражэ цябе Бог!”, бо што яшчэ можна было напісаць!

Мастак гуляў сабе, фантазіраваў, блазнуючы, і адчынліся яму неіснуючыя дзверы, і раскрылася недасяжная глыбіня душы, — магчыма, ён і не планаваў такога эфекту... Само атрымалася, як гэта бывае ў вельмі таленавітых твораў... А магчыма, і прадумаў усё, да апошняй дэталі...

Сяргей кажа:

“Князь Вітайт аддаў ваяводу Верацілу Краснае Сяло на вечнае ўладанне. Продкі мае па маці Верацілы валодалі Красным Сялом... Дзяды Зося і Пятро жылі ў вёсцы Навасёлкі, недалёка ад пасёлка Краснасельскага... Збіральнік, паэт і мастак Міхась Вераціла, паэт Сяргей Вераціла — мае сваякі.

Дзед Сямён і бабуля Малання Грыневічы мелі 40 гектараў зямлі, футар каля вёскі Харужанцы.

...А Максім Багдановіч ужываў слова „хурманка“.

Каля Забаліна — у нас не кажуць Ізабелін — у назвах вёскаў і мястэчак пайтараецца карань „ружа“ — гэтыя назвы так і цягнуцца ланцужком, як ружанец, — Харужанцы, Ружанцы, Ружаны, Пружаны... Ёсць недалёка Ваўкавыска вёска Грынявічы, там пайтараецца наша прозвішча. Нашы Грыневічы рассяліліся тут... Мой дзядзька скончыў перад вайной Ваўкавыскую гімназію, у якой раней вучылася Ларыса Геніюш. Дзядзька выкладаў беларускую мову. Яго дзеці жывуць у Польшчы. Цётка Насця жыве ў Ваўкавыску. Дзядзька Коля жыве ў Эстоніі. Дзядзька Міхась загінуў на вайне.

Мой тата Аркадзь Грыневіч быў малодшым у сям'і. Ажаніўся з Нінай Вераціла, у мяне ёсць сястра Гэля. Бацькі жывуць у Краснасельскім.

Я нарадзіўся 25 лютага 1960 года. Маці казала, што я спачатку навучыўся маляваць, а пасля хадзіць. У пачатковай школе наведваў студыю выяўленчага мастацтва з дарослымі. Адзін хлопчык з нашай школы паступіў у рэспубліканскую школу-інтэрнат па музыцы і мастацтву, ён быў таленавіты музыка... Праз год паехаў туды я. Маці некалькі разоў хацела мяне забраць, — жанчыны яе асуджалі, што аддала хлопца немаведама куды. Але я не даўся... Калі мы канчалі 11-ы клас, прафесар мастак Гаўрыла Вашчанка наведаў школу, паглядзеў нашы працы і сказаў мне, што возьме ў сваю студыю ў Акадэміі мастацтваў. У 1978 годзе я скончыў школу-інтэрнат і паступіў у Акадэмію на манументальна-дэкаратыўнае аддзяленне. Скончыў у 1983 годзе. Удзельнічаць у выставах пачаў з другога курса.

У Гародні працаваў у камбінаце „Мастацтва“, ствараў вітражы і роспісы. Сябра Саюза мастакоў з 1987 года. Першая персанальная выстава адбылася ў 1992 годзе”.

...Вяртаемся да “Фота на пашпарт”. Сяргей кажа: “Гэта зусім прыватны твор, усяго фота на пашпарт. Бо, каб гэта быў аўтапартрэт, то мастак павінен глядзець сам сабе ў вочы ў люстэрку. Ну, не хацелася мне на іх глядзець! ...Але начальнікам горада гэты твор вельмі не спадабаўся. А ў Галандыі яго зразумелі як абагулены вобраз Беларусі, адчынілі ім выставу маіх карцін”...

Сяргей паказвае мне відэафільм з адкрыцця выставы, якая адбылася гэтай зімой у горадзе Эйндховен. Прыгожая галерэя, карціны размешчаны прасторна, паважаныя людзі аглядаюць мастацтва, пераходзячы з адной залы ў другую, размаўляюць, усміхаюцца ў камеру, — Сяргея Грыневіча на адкрыцці не было.

Знаёмыя карціны: вырай крыжыкаў узятая ў нябёсы... Сяргей кажа: “Я іх падгледзеў у адным касцёле ў Варшаве, карціна называецца “Промень”, якраз засвяціла сонца — і я ўбачыў, як яны заззялі ў промнях на калоне, — мазаіка з рознакаляровых крыжоў, якія ўзняваюцца ў нябёсы”... Карціна “Цёрка”, крыху па памерах большая, чым тая цёрка, якой я тру бульбу на дранікі. Сяргей кажа: “У Галандыі маю цёрку пазналі”.

Уяўляю спамін галандцаў пра тое, як шоргае бульба па парваных дзірках металу, як смачна пахнуць дранікі са смажаным сальцам і цыбулькай, і магія святлаценняў у рытме гэтых філасофскіх дзірак... На карціне “Бабіна лета” — жанчына, сама, нібы ўрадлівая бульба, выбірае самую смачную ежу Беларусі з базразны ў кошык...

Пачула па радыё, што 2008 год будзе годам бульбы, вучоныя і палітыкі свету будуць вырашаць, як гэтай раслінай накармаць планету. А беларусы ведаюць гэта са сваёй векавой гісторыі... Сяргей Грыневіч на карціне спаборнічае з натурай, дэманструе, што бульбіна ягонай фантазіі нават яшчэ больш апетытная... Шмат у Сяргея Грыневіча малонкаў з розных архаічных, сплеченых з лазы і карэння, прадметаў нашага самастойнага прыгожага бытавання без цывілізацыі... Кампазіцыю “Рыбы і журавель” Сяргей прывёз з выставы ў Галандыі дадому, бо жонка Наталля не хоча з ёю развітвацца.

З Галандыі частку выставы забралі ў горад Цюрых, у Швейцарыю.

Сяргей кажа: “Калі доўга малюеш рытмічныя пейзажы, дзе рытм вымагае дасканаласці і нельга хлусіць, пасля хочацца намалюваць такую кампазіцыю, як “Знакі прыпынку”, яна не вымагае ўвагі, можна змясціць яе нават на прахадной, на хаду страляе і адпускае, ідзі далей” ...Гэта густоўная, з нечаканымі спалучэннямі кантрастных плямінаў, складаная прастата... На дыскатэках ствараюць такія агністыя выбухі ірваных рытмаў.

Адпачынак, гульня, спосаб правядзення часу ў сумоўі з прыемным чалавекам — з сабой самім. Уяўляю магічны круг майстроўні, у якім зачыняецца Сяргей Грыневіч, каб пагуляць, як малое дзіця, з квадратамі канструктара ці з кос-тачкамі мазаікі, з каляровымі каменьчыкамі, з караблікамі, з рознымі цацкамі. Пасля складае іх у кошык або пакідае на агністых зорах, “на палатне змяінага цара”... Правакацыя ўяўлення.

Ёсць прадметы, якія тояць у сабе глыбокую філасофію. Вось “буч”, у нашай мясцовасці кажуць “верша”, у іншай мясцовасці кажуць “нерат”, а на Шчыры, напрыклад, называюць гэты прадмет “кломля”... Сплеценая з лазы прылада для лоўлі рыбы з лейкападобным горлам у сярэдзіне. Гэта замкнёная пастка, уцёкі ў самога сябе, выйсце ў безвыходнасць, замкнутасць у межах уласнай абмежаванасці, філасофія тупіка, — гэта лёс Беларусі, пераплецены з яе гісторыяй... У Сяргея некалькі варыянтаў буча — на сушы, пустога і з блакітнай рыбінай у пастцы, з некалькімі наіўнымі блакітнымі рыбінамі... Спрытны вораг у буч сам не залезе...

Сяргей кажа: “Калі мне нехта гаворыць, што пазнае мяне на выставах па почырку, мне гэта вельмі не падабаецца. Мне цікава здабываць у сабе новыя і новыя магчымасці. Ёсць два спосабы пошукаў: падглядваць у прыродзе і прыдумваць самому. Трэці спосаб — гэта шукаць дасканалы варыянт праз параўнанне”.

Сяргей ставіць першую карціну “Рыбкі”, рамка не трымае зрокавай думкі, ад віру ў цэнтры шугаеш у бязмежнасць

акіяну, у якім крычаць касякі нямых рыбак. У экстазе ультрамарынаў...

І адна зялёная рыбка. Карціна не адпускае. І мастак нейкі час уважліва разглядае, нібы бачыць свой твор упершыню... Гэтая зялёная рыбка справакавала мастака стварыць карціну "Зялёныя рыбки", але і гэтага мала, — мастак стварае трэцюю карціну без зялёнай рыбки... У канчатковым выглядзе мастак бачыць, што атрымалася дасканалай першая карціна... І ўзнікае яшчэ адзін сюжэт — "Журавель і рыбка", больш складаны кампазіцыйна. Журавель з наіўнай дзіцячай казкі пасе рыбак у бязмежным акіяне. Сюжэт у сюжэце... Цыбаты журавель хацеў запыніць адно імгненне, а нечакана для сябе затрымаў цэлы акіян.

Перад тым як паказаць новыя карціны, Сяргей зачыняе дзверы ключом, каб ніхто выпадковы не зайшоў, таму што новыя карціны людзі павінны першы раз убачыць на прэзентацыі...

Сяргей кажа, што яму цяпер хочацца рабіць партрэты, і паказвае новы партрэт, выкананы ў чорна-белых колерах, нібы гэта чорна-белая фатаграфія з мінулага стагоддзя. Сяргей кажа: "Ніколі фотаздымак не дасць таго ўяўлення пра асобу, якое можа стварыць мастак... Мастак мае магчымасць карыстацца знаходкамі фатаграфіі, тэлеэкрана, кампутара, кіно, але ніякія спецэфекты, ніякія алхімічныя спалучэнні не могуць саборнічаць з таямніцай мастакоўскага зроку, які здольны ўхапіць падсвядома прабліск хвіліны натхнення"...

Вельмі прадстаўнічы вобраз палітыка, які вызначыўся ў завяршэнні сюжэта другой сусветнай вайны, — Уінстана Чэрчыля. У англійскім белым, з чорнай істужкай капелюшы... Два пальцы левай рукі паднятыя. На чырвонай палосцы знізу паўтараюцца словы, імітацыя бягучага радка: no comment...

Сяргей выстаўляе некалькі квадратаў удоўж сцяны — і паўстае чорны трактар у натуральную велічыню. Сяргей кажа: "Я замалёўваў яго з nature ў Панямуні, гэта прыгарад Гародні... Надпіс на баку трактара белай фарбай я капіраваў да міліметра — гэта вельмі важны дакумент:

ГРОДНО ГАЙ АГРО СЕРВИС

Горкая іронія з настальгічным замілаваннем да роднай зямлі. З любоўю, калі хочаце... Нехта павінен быў гэта зрабіць... Назва гэтай карціны простая — “Беларусь”... Пакуль я дапрацоўвала сваю эсэйку пра Грыневіча, ён паспеў паказаць сваю карціну “Беларусь” на выставе ў Гародні...

Дзве карціны з адной назвай “Сповідзь”, ці дыптых, — твар на абедзвюх карцінах — той самы. Далікатныя рысы твару зямной мадонны ў скрусе за правіны чалавецтва — перад спавядніцай, акенца спавядніцы крыжыкамі рашоткі адбіваецца на вуснах, на носіку, на вачах. На адной карціне твар дзяўчыны ў профіль, а на другой — як яе бачыць ксёндз... Сяргей кажа: “Я хадзіў у касцёл і падглядаў, як гэта адбіваецца”... Сам Сяргей праваслаўны.

Паказаў мне папку з замалёўкамі людзей у сне, там нават ёсць калега Сяргея па пятым класе школы-інтэрната, які спіць на школьнай парце. Мастак Коўзусь, які з Гародні выехаў у Амерыку, спіць на стале, сонныя жанчыны, пераважна, дачка і жонка... Сяргей кажа: “Найсмачней спяць заўсёды стомленыя салдаты”... Ва ўсіх сонных людзей не сонная жывая душа.

Адну карціну бачу на слайдзе — тры гарыстыя краявіды Гародні, раздзеленыя калонамі, вышыня пагоркаў яшчэ больш павышаецца за кошт вышыні святыняў на пагорках, у зьянні сонца. Сяргей кажа: “Гэта распіс на сцяне ў кабінце аднога начальніка”... Ёсць такія ў Гародні начальнікі?! Сяргей называе прозвішча начальніка жыллёва-камунальнай гаспадаркі — Пятровіч Іван Іванавіч... Сама кантора месціцца ў прыгожым двухпавярховым доме ў стылі позняй гарадзенскай сецэсіі, на фасадзе якога найпрыгажэйшая ў Гародні лепка расліннага арнаменту, дата пабудовы дома — 1912 год... І я не буду называць цяперашні адрас таго дома, дзе створана гэтая ілюзіяністыч-

ная сцяна з касцёламі Гародні, а назаву яе даўнейшы адрас — гэта рог вуліц Пясочнай — Лістоўскага... Недалёка ад брыгітак...

Яшчэ адна карціна: Анёл з вежы катэдры над горадам, які ўвесь змяшчаецца пад крыламі Анёла.

Спытала, ці ёсць у Сяргея любімыя мастакі, ён адказвае дыпламатычна, што добрых мастакоў многа, напрыклад, галандзец Эшэр... І ў Гародні ёсць мастакі, славуць я ў свеце, і называе прозвішча графіка, які мне здаецца халодным і нацыянальна не вызначаным.

Сяргей кажа: “Да сябе трэба адносіцца па-філасофску, лепей быць да сябе крыху іранічным, каб не выглядаць смешным”.

Каб захаваць духоўнае здароўе, трэба ў сабе захаваць маленства. На карціна “Сон імператара” Сяргееў сын Максім, змяляваны нібы з чорна-белай фатаграфіі, спіць, а навокал яго грувасцяцца каляровыя мары, і каляровая карона на яго галаве, а сонны тварык супакоены споўненым прароцтвам сну...

Мастак Сяргей Грыневіч заняты сур’ёзнай працай і стварае наймаверна смелыя творы, але прыдумаў такі спосаб, нібы ён усё яшчэ сніць каляровыя сны імператара, як яго сын Максім, і застаючыся крыху ў маленстве, ён працуе так, нібы весела бавіць час. Гуляючы, ён забывае пра атавістычныя страхі продкаў, пра небяспечныя гульні палітыкаў, пазбаўляецца смутку, ляюты, банальнасці, штучнасці, амбітнасці, гульня супакойвае і паглыбляе, і вяртае ў забытае дзяцінства чалавецтва, у старадаўняе, у гістарычную прыгоду, у зачараванае царства.

Ізноў напрошваецца параўнанне з тым, што мне найбліжэй, — з “Вянком” Максіма Багдановіча, з яго рэляцыямі ў цыклах вершаў “Малюнкі і спевы”, “Старая Беларусь”, “У зачарованым царстве”, “Места”... “Вечар на захадзе ў попеле тушыць кучу чырвоных кавалкаў вугля...”

Аж дзіўна, як шмат увагі наш класік аддаваў колерам, усё гэта ўжо было створана, яно нейкім спосабам, нейкімі флюідамі засмакталася ў душы нашчадкаў... І гэты трактар у натуральную велічыню — дзіцячая гульня ў сапраўднае жыццё дарос-

лых, і ўсе падробкі пад фатаграфіі, сны малых імператараў, — гэта любоў да Радзімы, якую з сэрца не вырвеш. Элемент гульні ў мастацтве Сяргея Грыневіча — гэта сур'ёзны занятак сталага творцы на мяжы рэальнасці і фантастыкі на “белым палатне змяінага цара”... Гэта змёртвыхперасяленне малой памерлай гісторыі ў яшчэ не народжаны ўсясвет гармоніі і характава.

Чым маці займаюць дзяцей, каб не было сумна? Даюць у рукі каляровы аловак, крэйду або вугаль, — і дзіця ўжо там, у свеце фантазіі Святога Духа, і гэта перажываецца як найбольш інтымнае, успрымаецца як найбольш універсальнае.

У мастацтве Сяргея Грыневіча няма сумнення, адмаўлення, адчаю, злосці, агрэсіі, фальшу, бруду, змроку, няпраўды, крыку. Колеры кладуцца смела адзін пры другім, але менавіта так, як павінны, густ мастака папраўляе наша прымітыўнае ўяўленне аб узаемаадносінах фарбаў і рэчаў.

У мастацтве Сяргея Грыневіча ёсць спакойная станоўчасць, мудрасць, гуманнасць, удзячнасць, хвала, любоў, дабрывня, чысціня, благаславенне, крыху шкадавання і скептычнасці, сугучча блакітаў і прамяністасці, сакрум рытуалу, просьба, малітва, кліч...

Не прапаную сваім чытачам спіс тых галерэяў і выставачных залаў, дзе прэзентаваліся карціны мастака Сяргея Грыневіча. Мне так здаецца, што лягчэй пералічыць тыя галерэі свету, дзе ягоных выставаў не было. Вось ён для нашага “Спаміну пра будучыню” прапануе свой фотапартрэт з Парыжа, з Мастацкага цэнтра “Пампіду”, на фоне сабора Нотр-Дам дэ Пары...

Ён можа спакойна разважаць пра тое, што яму добра малюецца ў Галандыі, у Францыі і ў Харватыі... Але найлепей у майстроўні ў ціхім дамку за дзвюма старымі гарадзенскімі вежамі, якія па-ранейшаму ў Гародні называюць воданпорнымі, хоць іх даўно займаюць мастакі пакалення Сяргея Грыневіча пад свае майстроўні.

Разважаючы пра смеласць, навізну, дынамічнасць, зрокавую інакшасць, адначасна відочную тутэйшасць палотнаў Сяргея Грыневіча, хачу паставіць яго ў адзін рад з нацыянальнымі продкамі нашай духоўнай культуры. Мастак павінен

стаяць у адным шыхце з тымі постацямі, якія ён увекавечвае на палатнінах Краіны белай доўгай хмары... У глыбокім сэнсе цяперашняга часу. Наш Край стараецца пераймаць іншых, аднак застаецца заўсёды заду. Сяргей Грыневіч – чалавек з будучыні, таму што ён пазбаўлены комплексу залежнасці ад іншых, талент мастака ён перастварыў у шчаслівую прыгоду свайго жыцця...

А сваім прыхільнікам мастак дарыць гарманічную краіну-браначку, у якой хацелася б плакаць, сумаваць, спамінаць, пайсці і зноў у яе вярнуцца... А пабыўшы там, ці выйдзеш такі самы, ці паплывеш на карабліках сваіх дзіцячых летуценняў у свой начны сад, дзе ўсё ясна яснее і нібы ў густой імгле...

Час даецца нам для таго, каб усё, што маем, ператварыць у любоў, ад якой вызваляе толькі Бог, калі прымае нас у нябёсы.